

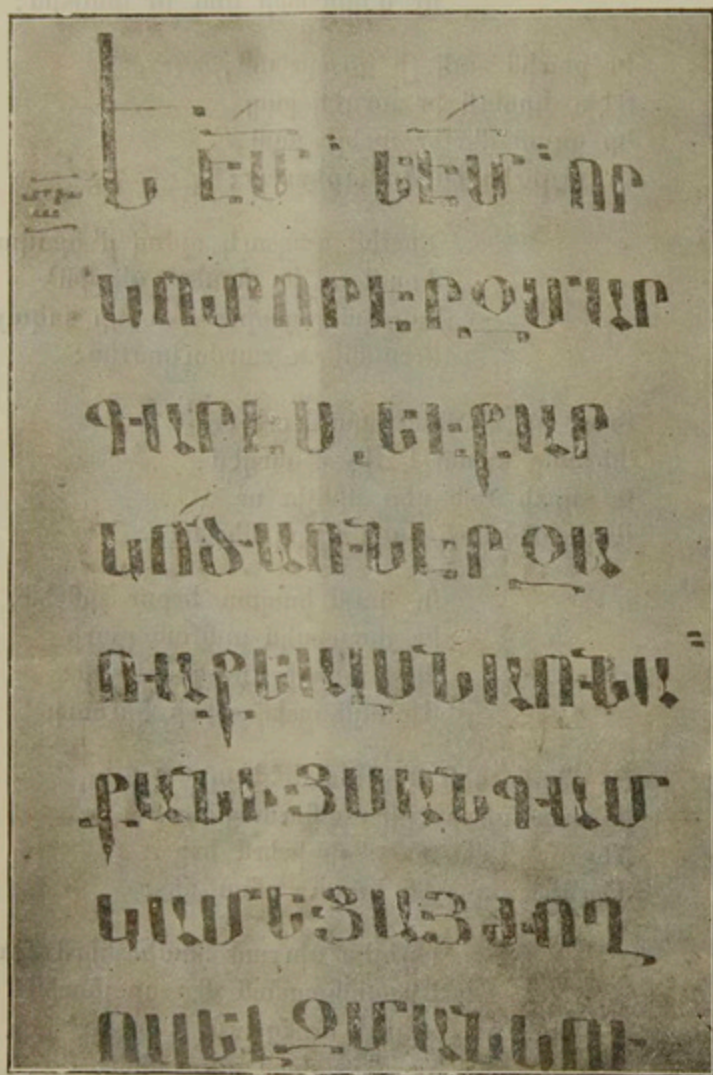
ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԻԳՆԱՏԻՈՍ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԻԶ ԵՒ ՇՈԹՈՌԿԱՆՑ ՏՈՀՄԸ

Սասնայի և Թայիկի որդին էր Խա-
ռազ Բ. որ նոյնպէս նուիրատուութիւն-
ներ ունի ՉԺԱ. և ՉԺԵ. Թուականներին
նոյն Բագնայրի վանքում. առաջինը իւր

Պ.

Աւետարանը գրուած է «ձեռամբ Իգ-
նատիոսի ապաշնորհ և մեղապարտ գրչի

Պատկեր 1

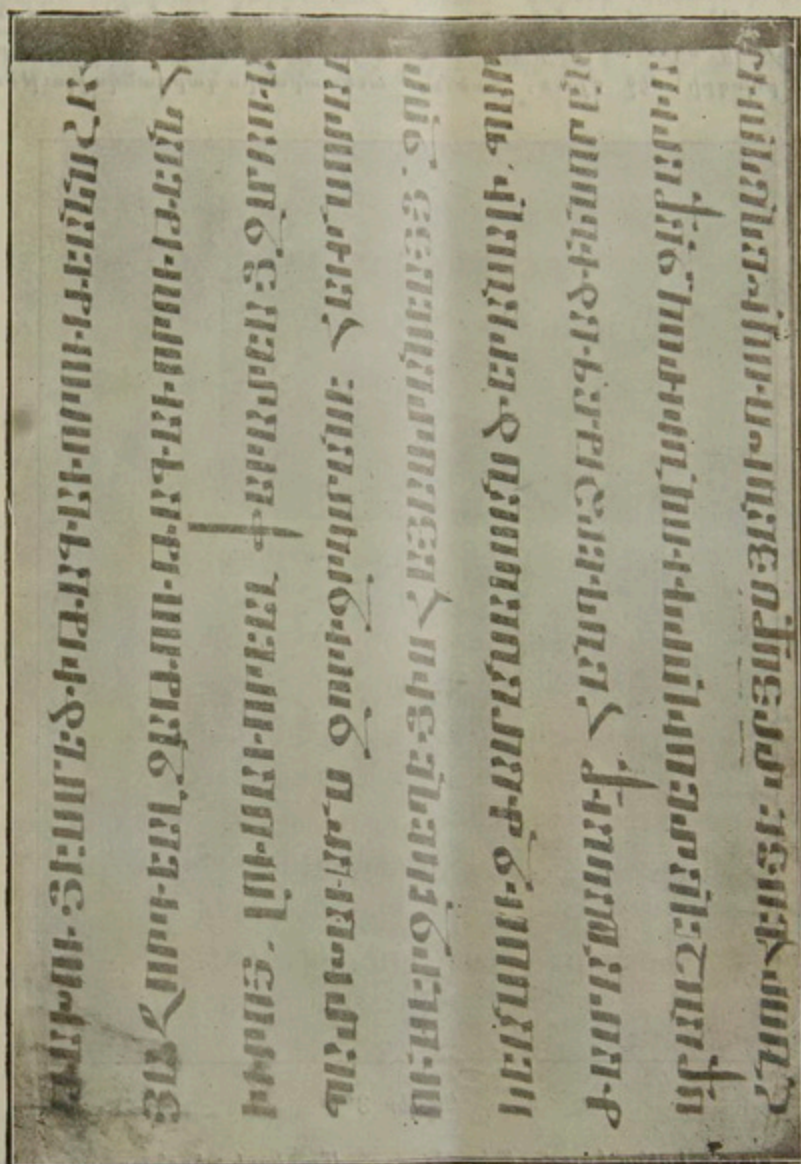
անդրանկի անունով, որ դարձեալ Սասնա
էր կոչուած և «կէս տարեկան ի Քրիստոս
փոխեցաւ»⁽¹⁾։

(1) Սարգսեան, Տեղագր. 188. 189, Ալիշան,
Շիրակ. 116։

ի ՈԶԱ. Թուականի ի մեծահոգի ուխտ
Հոովմոսի կոչեցեալ վանք քնդ հովան-
աւ սրբոյ Կարապետին ի մէջ սուրբ
եղբարցոյ։ Ղուկասի վերջում գրիչը մի
փոքրիկ նկատողութիւն ևս ունի իւր մա-

սին, որի մանրամասնութիւններն անյայտ են. «Աւրհնեալ է Ած. յամենայն սրբոյ: ամէն: որ զերծայ ի դառն կապանաց»: արդեօք իրական կապանքից էր ազատ.

քեան աշխատութեան մէջ⁽¹⁾, որ աւելորդ չենք համարում այստեղ ևս դնել, զիւրութիւն բնծայելով գաղափար կազմելու այն բնթերցողներին, որոնք ատիթ չեն ու-

Յոսիմ
Գաղափար 2

ուած, թէ կապանքի ենթարկուելու վրտանդից. ինչո՞ւ համար էր կապանքի ենթարկուած, և ի՞նչպէս ազատուեցաւ, չգիտենք:

Իգնատիոսի գրչութեան նմանահանութիւնները բնագրից՝ մեծ երկաթագրով և յիշատակարանից՝ միջին երկաթագրով, տուել ենք մեր Քարսեկ Հայ Հնագրու-

նեցել տեսնել մեր այդ աշխատութիւնը Բնագրի տառերը հաստ ևն, կարծես, նրկարուած, խոշոր. իւրաքանչիւրի միջին մեծութիւնը 0,8 սմ. ուղղահայեաց (պասկ. 1), բայց ոչ ուղղանկիւն, ինչպէս յիշա-

(1) Գրչութեան Արուեստը Հին Հայոց մէջ. մասն Գ. Քարսեկ Հայ Հնագրութեան. վաղարշապատ, 1913. Տ. 77 և 78:

տակարանի միջին երկաթագիրն է (պատկ. 2). իւրաքանչիւր երեսը 17 տողից բաղկացած: Աւետարանների սկսուածքները մի տող մանրանկարչական են (պատկ. 3, 4), մնացած երկու տողը ռուկգիր. նաև հատուածների առաջին տողերը մանրանկարչական տառերով սկսուած ռուկգիր են, ինչպէս եւ բնագրի մէջ «յս.», «ած.»:

բուստն զգալի ոչ միայն բնագրի համար, այլ եւ աւելի մանրանկարչական տնօրինական պատկերների եւ խորանների համար, որ սկզբում պիտի լինէր. մնացել են միայն Մարկոսի, Ղուկասի եւ Յովհաննու սկզբնագրերը եւ բազմաթիւ լուսանցքի դարդեր, որոնցով եւ զազափար ենք կազմում աւետարանիս զարդանկարչութեան մասին:

Պատկեր 3

«որդի այ.», «որ.» իրենց հոլովութիւններով: Այսպիսով մեր առաջ ունինք մի շքեղ գործ, ընտիր իւր գրչութեամբ եւ յղուած, մաքուր մազաղաթով, որ հորթի կաշուց է:

Բայց տարաբաղդաբար այդ փառաւոր գործը մեր ձեռքն է հասել թերի, ինչպէս եւ Վենետիկի ձեռագիրն էր. սկսում է Ժ. տետրից Մատթ. ԻԳ. 35. «եսցէ ի վերայ ձեր ամենայն արիւն»... Կիսատ է եւ վերջից. ՄԻՆ. «Դայ յս. եւ Կոնստ.». Կո-

Մարկոսի սկզբնագրերը (պատկ. 3) քառանկիւն է, կեղրոնում մի մեծ հիւսկէն վարդեակ, մէջտեղում կապոյտ դաշտի վերայ ութ ճառագայթների տատղ, իսկ սրա կեղրոնում կարմիր գնդակ. հիւսուածքը չըջապատուած է, իրար կպած, չզարգացած արմաւենիկի շարքով, երկու կարմիր դձերի մէջ առնուած: Այս մեծ վարդեակի երկու կողմից մի մի գոյգ, դարձեալ հիւսուած, աւելի փոքր բոլորակներ, ռուկ

դաշտի վերայ՝ կապոյտ գծով, սպիտակով երկուսի բաժանուած: Իրբև շրջանակ բուրի՝ քառանկիւնների շարք է, մէջը ձուածեից կազմուած խաչազարդով: Ճակատին և անկիւններին բուսական զարդ: Լուսանցքի զարդը՝ արմաւենիկի, եռատերեւի, քառազնդակների, մէջք մէջքի փա-

ղուկասի սկզբնազարդի ճակատը նույնպէս քառանկիւնի է (սլաւկ. 4), վերևի անկիւններում ևւ զազաթում հնգատերեւի զարդով. տերեւների բաժանման անկիւններում կարմիր գնդակներով: Խորանի կեդրոնը՝ սովորական լիւնետի փոխարէն՝ մի եռանկիւնի է, սուր կողմով դէպի վեր

Պատկեր 4

կազմի կողերից կազմուած գուռազան է, գեղեցիկ խաչով և գլխին բուսական զարդով. մանրանկարչական տառերը հիւսուածքի և բուսական մոտիւններից կազմուած: Ամբողջ զարդի մեծութիւնն է գրերի հետ միասին 30 x 22 սմ., քառանկիւնի խորանը միայն 17,50 x 10,50 սմ.,

ուղղուած, երկու կողերը լայն ժապաւէնաձև զարդով, եզերուած կարմիր գրծով, իսկ երեսը մէջ ընդ մէջ ուղիւստիկանման զարդերով, թեւերը կազմուած սլրաաձևերի մոտիւններով՝ սուր ծայրերի իրար միացմամբ և ապա ամբողջը բոլորակի մէջ առնուած: Ժապաւէնաձև կողերով

եռանկիւնով, խորանի քառանկիւնու մը- նացած տարածութիւնը դարձեալ եռան- կիւններ է ձեւացնում, մէկը ներքեում՝ սուր ծայրով դէպի վեր ուղղուած, իսկ եր- կուսը աջ և ձախ կողմից՝ սուր ծայրերը դէպի վերին անկիւններն ուղղուած, որոնց մակերեսը արմաւենիկի և եռատերևի մոտիւններով ծածկուած և նրանց ցողուն- ներով, որ տեղ տեղ օղակաւորուած են բա- րակ և սպիտակ զոյգ զծերով, ինչպէս սա- սանեան արուեստին ևս յատուկ է: Խո- րանի դաշտը ոսկի է:

Լուսանցքի զարդը այստեղ ևս արմա- շենիկից և եռատերևից կամ հնգատերևից կազմուած պատուանդանի և երկտր ձողի վերայ հաստատուած խաչ է, տարբեր ձե- լակերպութեամբ, քան Մարկոսինը և Յով- հաննէսինը: Ք-ի ուղղահայեաց և հորիզո- նական ձողերը վերջաւորութիւններին մօտ մանեկաւորուած են և հիւսկէններով զար- դարուած, իսկ բնորոշ բոլորակի վերայ կանթեր անցրած: Զողերի մակերեսը զարդարուած է փոքրիկ բոլորակներ շար- քով, մէջերը ուղիւստիկաձե կամ երկրաչա- փական զարդերով:

ԳԱՐԵԳՐԻՆ ԱՐՔԵՊՍ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Շար.)

Ա Մ Ա Ռ

Երկնակամարին կապոյսը շրջեղ
Լոյսով կ'ողողէ արեւը պայծառ՝
Տիեզերական մեծամրաւ կանթեղ
Անշլիւանելի, խառոյկ անըսպառ:

Ազդեցութեան ցակ նստազայրներու՝
Անընդհատաբար շողը կը բրբռայ
Որոտարոյս լայն համբաններու
Եւ արփափայլ դաշտերու վրայ:

Պարտաւ արեւու հասկերը ոսկեայ
Պզով ծանրաբեռն կը հակին գետին՝
Ախր քաշելով մանգաղին, կային:

Առոյգ մբակը պղտակներ հասկեայ
Կ'անցրնէ խոնարհ գրուխը եղին
Եւ ձեռք կը դրնէ մանին ու դէզին:

ՄԵՂՐԻԿ

ԲԱՆԱՍԻՐԱՆԱԿՆ ՄԱՆՐՈՒԿ

ԵՂԻՇԷԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հ. Ն. Ակինեան վերջերս մի հատոր լոյս ընծայեց. «Եղիշէ վարդապետ և իւր Պատմութիւնն Հայոց Պատերազմի» խո- րագրով, որ իր ընդարձակ մատենագրա- կան-պատմական ուսումնասիրութեան ա- ռաջին մասն է: Իր ուսումնասիրութիւնը դեռ շարունակում է «Հանդէս Ամսօրեայ» ուսումնասիրութի մէջ: Հեղինակի նպատակն է ցոյց տալ, որ Եղիշէի Պատմութիւնը նա- խապէս գրուած է 9 դարում իբր 572 թ. ապստամբութեան պատմութիւն: Մի դար յետոյ մի մոյնուանդ յունատեաց հայ խառ- դախած է այդ Պատմութիւնը: Հիմնուելով Ղ. Փարպեցու Պատմութեան Բ դրուագի վրայ՝ նա փոփոխած է Եղիշէի Պատմու- թեան զործող անձերի անունները, կրճա- տած է այս կամ այն մասը, նոր յաւելում- ներ է կցած և 572 թ. ապստամբութեան պատմութիւնը դարձրած է 451 թ. կրօնա- կան պատերազմի պատմութիւն:

Այս նոր տեսակէտը հիմնաւորելու հա- մար՝ հեղինակը բերում է շատ ապացոյց- ներ, զնում ու լուծում է բազմաթիւ դրա- կան-պատմական խնդիրներ: Մեր նպա- տակը չէ այդ տեսութիւնը քննութեան առնել իր բովանդակ ծաւալով: Մենք կ'ու- ղենք հեղինակի բերած ապացոյցներից մի երկուսի արժէքը գնահատել. ցոյց տալ թէ ո՞րքան պիտանի են այդ ապացոյցները հե- ղինակի նոր տեսութիւնը փաստելու համար:

1. Դաւիթ Երեց և Վարդան Բ. Մամիկոնեան.

Ո՞ւր հրամանով կամ հայցումով է գրուած Եղիշէի Պատմութիւնը: Ահաւա- սիկ մի խնդիր, որ փորձում է լուծել Հ. Ն. Ակինեան: Եղիշէի Պատմութեան ձե- ռագիրների մի մասը խորագրի մէջ ունի. «Դաւթայ երիցու հայցեալ». միւս մասը գրում է. «Ի խնդրոյ Դաւթի Մամիկոնի»: Բանասիրութեան մէջ ընդունուած է ա- ռաջին խմբի «Դաւթ երեցին» համարել «Մամիկոնեան». իսկ երկրորդ խմբի «Դա- լիթ Մամիկոնին» համարել «երեց»: Հե- ղինակն ետքը «Մամիկոնի» ձեւը համա- րում է «կրճատուած աղաւաղուած մէկ ձեւը նախնական «Մամիկոնեանի» (էջ 106, 121, 123): Դաւիթ երեցի անունը յիշա-